

PROGRAMMA **NAAR EEN RIJKE WADDENZEE**

WAD VEERKRACHTIG!

Garnalen vangen met vaste vistuigen in de Waddenzee

In de voor aalvistuigen gesloten tijd

Inhoudsopgave

1.	DE OPDRACHT _____	4
2.	SAMENVATTING EN CONCLUSIE _____	5
3.	ADVIES VOOR HET VERVOLG _____	10
4.	METHODE _____	11

P.Kolthof uit Finsterwolde(†), de laatste beroepsvisser van de Dollard, met fuiken vissend op garnalen

Garnalen vangen met vaste vistuigen in de Waddenzee

Datum: 1 december 2020

Auteurs: Jaap Vegter

1. De opdracht

De praktijkproef die in dit verslag wordt beschreven gaat over de vraag of- en zo ja, hoe effectief, consumptie garnalen (*Crangon crangon*) gevangen kunnen worden met vaste vistuigen zoals fuiken, korven of kubben. Daar was door vissers tijdens eerdere proefnemingen al wel wat ervaring mee opgedaan, maar nu is de vraag toegespitst op de jaarlijkse periode van 1 september tot 1 december. Dan mag er niet met aalvistuigen worden gevist in het kader van het Nederlandse Aalherstelplan. In de Visserijwet vallen de beoogde vistuigen met uitzondering van krabbenkorven onder de categorie aalvistuigen. In de genoemde periode moeten die voorzien zijn van voorzieningen waardoor binnenzwemmende Aal uit het vistuig kan ontsnappen. Onbekend was tot nu toe of eventueel meegevangen garnalen ook door die voorzieningen in het vistuig zullen wegzwemmen.

De vraag is voortgekomen uit twee bronnen:

- 1- Het VISWAD traject in het kader van de transitie van de garnalenvisserij en in dat kader de vraag of garnalen gevangen kunnen worden zonder enige vorm van bodemberoering.
- 2- De onder regie van het Programma Rijke Waddenzee uitgevoerde verkenning naar perspectieven voor de vaste vistuigvisserij in de Waddenzee. Deze verkenning is uitgevoerd in gesprekken met vissers die uiteenlopende vormen van vaste vistuigvisserij uitvoeren. Vanuit verschillende bedrijven werd aangegeven dat er kansen liggen in de garnaal als product van de visserij met fuiken en/of kubben, mits enkele knelpunten daarvoor in de regelgeving opgelost zouden kunnen worden.

De praktijkproef is uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit en onder regie van het Programma Rijke Waddenzee. De proef vond plaats in de periode tussen 1 augustus en 1 december 2020. Opdrachtnemer was het bedrijf JAAP VEGTER (Advies voor Water, Landschap en Kustbeheer). Er is aan gewerkt door drie vissers die daarbij gebruik maakten van de regeling voor de visserij met aalvistuigen in de gesloten tijd die is bedoeld voor de vangst van wolhandkrab. Dit waren Dhr. H.Oud (HA6), E.Westerhuis (TM9) en J.Vegter zelf met de UQ11. Volgens de uitvoeringsregeling zeevisserij mogen geen garnalen worden aangevoerd die zijn gevangen met vangtuigen waarvoor geen GK vergunning is verleend. Dat is in deze proef ook niet gebeurd. De proef is uitgevoerd in de vorm van een bijvangstregistratie. Slechts in een enkel geval zijn garnalen meegenomen om de koken zodat de kwaliteit kon worden beoordeeld en het stukstal (formaat) bepaald.

2. Samenvatting en conclusie

A: Inleiding

Na 1 september waren de gebruikte kubben en fuiken voorzien van een PVC buisje met een diameter van 60mm, geplaatst in het uiteinde van het vangtuig. Hiermee werd voldaan aan de voorwaarden van de regeling voor het vissen met aalvistuigen in de gesloten tijd.

Voor de proef zijn vanglocaties gekozen met heel verschillende karakteristieken: Het Brakzand ten zuiden van Schiermonnikoog, bij de spuisluisen van Lauwersoog, en het Termunterwad in het Eems-Dollard gebied. De vangresultaten zijn vergeleken met de gegevens van een proef die in 2015 is uitgevoerd met fuikopstellingen en zonder ontsnapingsvoorzieningen. (Stichting Geïntegreerde Visserij, 2015 Garnalen, alternatieve vangst en verwerkingsmethoden.

<https://www.geintegreerdevisserij.nl/wapenfeiten/praktische-visserijexperimenten/>)

Foto 1: kub met PVC ontsnappingsbuis

Foto 2: De schietfuij bestaat uit twee kleine fuien , elk gemonteerd aan een uiteinde van een 6 meter lang schutnet, dat de vis en garnalen naar de opening van de fuij leidt. Hier ook het PVC ontsnappingsbuisje.

B: De vangst

In de kubben en korven werden geen grijze garnalen gevangen, of slechts een paar ons. Alleen in de schietfuien en fuien werden grijze garnalen gevangen. De gemeten stukstallen liggen tussen 860 en 950 stuks per kilogram. De vangst van een garnalenkotter heeft stukstallen tussen 900 en 1100; dat wil zeggen voordat de vangst op de afslagzeef is gesorteerd. De indruk is dat de gebruikte maaswijdte (18 mm) van de fuien, gecombineerd met de kleine hoeveelheden in de fuij aanwezige totaalvangst, een sterk sorterend effect heeft. De aanwezigheid van de ontsnappingsbuisjes lijkt bij schietfuien en fuien een klein effect te hebben op de vangsthoeveelheden. Voor meer

betrouwbare conclusies zijn metingen nodig aan fuiken met en zonder buisjes die tegelijk op dezelfde plaats hebben gevestigd. Dat was in deze proef niet mogelijk. De ene vangst in augustus levert voor deze vergelijking te weinig houvast. Voor de kubben kan dit niet met zekerheid worden vastgesteld. De kans bestaat dat de kubben wel garnalen hadden gevangen als er geen ontsnappingsbuis zou zijn aangebracht. Door de veel kleinere diameter van de kubben bevindt de opening van het buisje zich veel dichterbij de 'vloer' van het vangtuig en hoeven gevangen garnalen minder hoog te springen of te zwemmen om deze te bereiken. Maar ook bij een proefneming in Augustus, zonder de buisjes, werden nauwelijks garnalen in de kubben gevangen. Echter ook minder in de schietfuiken dus hier kan sprake zijn van een effect van het seizoen of het weer. Opvallend was dat de kubben wel steurgarnaal vangen. De veronderstelling is dat deze gebruik maken van de mogelijkheid om tegen het getij in het vangtuig binnen te zwemmen en dat de grijze garnaal alleen voorstrooms het vangtuig indrijft of binnen zwemt. (De kubben zijn vrij-zwaaiend verankerd en keren zich telkens met hun opening van het tij af).

De gevangen hoeveelheden zijn per fuik kleiner dan tijdens de proef in 2015. Uit de schietfuiken kwamen tussen de 0,7kg en 2,8 kg per fuik. In 2015 lag de vangst vaak net boven de 3,0 kg per fuik. Dit kan te maken hebben het effect van het PVC ontsnappingsbuisje, maar ook met jaar tot jaar verschillen in de garnalenstand of de grootte van de garnalen in het aanwezige bestand. De fuiken lijken een sterker sorterend effect te hebben dan het sleepnet. Jaren met gemiddeld kleinere garnalen (hogere stukstallen in de vangst) kunnen leiden tot naar verhouding kleinere vangsten in fuiken. Ook bij de kotters waren de garnalenvangsten op het Wad in het najaar van 2020 iets geringer dan in voorgaande jaren. De levensvatbaarheid en de kwaliteit van de paar geteste monsters waren goed. De garnalen waren onbeschadigd.

C: Voordelen van de PVC buis

De PVC buisjes zorgen er voor dat het merendeel van de kleinere meegevangen strandkrabben uit de fuik weglopen. De afwezigheid van grote hoeveelheden strandkrabben in de fuiken heeft een gunstig effect op de kwaliteit en overleving van de gevangen garnalen en meegevangen vis. De bijvangst van vis was heel gering. Blijkbaar gebruikt een groot deel van de kleinere mee gevangen vis de buisjes om te kunnen ontsnappen. Bijvangst van grotere vis was verwaarloosbaar (enkele exemplaren, zoals Wijting) , wat het resultaat zal zijn van het in de fuiken verplichte keerwant. Het keerwant heeft als doel het voorkomen van bijvangsten van vogels en zeehonden. Hierin verschilt de fuik ook van het sleepnet waarvoor deze voorwaarde niet geldt. In de schietfuiken en met name in de kubben werden wel meerder exemplaren aangetroffen van soorten als 5 dradige Meun, Botervis en Puitaal. Deze soorten lijken een voorkeur te hebben voor het wegkruipen in constructies en structuren die beschutting bieden. Ze blijken erg levensvatbaar na terugzetten.

Foto 3: Ongesorteerde vangst van een kub.

D: Rendement

Om voldoende loonvormend te zijn zal de vangst per fuik tenminste 3 kg (6 kg per stel schietfuiken) moeten zijn met een verkoopwaarde van € 3,50 per kilogram (zie ook St. Geïntegreerde Visserij 2015). Hierbij wordt uitgegaan van de exploitatie kosten van een bedrijf met een open boot van minder dan 10 meter lengte waarbij de vangst van garnalen gecombineerd kan worden met andere producten van de vaste vistuig visserij (paling, spiering, wolhandkrab). De winstmarge wordt aantrekkelijker als de vangst goed vers en levensvatbaar kan worden afgezet in een speciale niche markt voor levende garnalen of goed levend afgezet kan worden op de Franse markt voor levende garnalen. Wanneer door vissers meer praktijk ervaring met deze vangst kan worden opgebouwd zullen ook betere resultaten behaald worden.

Foto 4 Levende garnalen

3. Advies voor het vervolg

Voor meer betrouwbare gegevens is een vergelijking nodig van de vangst in de gesloten tijd (tussen 1 september en 1 december) van fuiken met- en zonder ontsnappingsvoorzieningen voor Aal. In 2021 zijn hiervoor wellicht mogelijkheden door de proef te combineren met een monitoringsproject met een ontheffing voor deze voorwaarde, waarbij met fuiken visbestanden worden bemonsterd.

Voortzetting van de proef kan zich ook richten op het testen van een fuik met zodanige eigenschappen mbt netwerk en maaswijdte dat het sorterend effect maximaal wordt benut. Een overweging achter dit advies is dat na formele goedkeuring de zeefplicht (afslag zeef) voor dit type visserij zou kunnen vervallen. Zeven aan boord van de levende garnalen blijft wel wenselijk. Als veel wier wordt meegevangen blijven meer kleine garnalen in de fuik achter.

Een verkenning naar een mogelijke aanpassing van de uitvoeringsregeling Zeevisserij waarmee onder voorwaarden garnalen mogen worden aangeland die met fuiken zijn gevangen is uiteraard hoe dan ook een voorwaarde voor praktische haalbaarheid van deze visserij.

4. Methode

4.1 Vangtuig

De gebruikte kubben (zie foto) en schietfuiken (zie foto) zijn alle voorzien van de voorgeschreven PVC buis met een diameter van 60 mm en maximaal 300 mm lengte, gemonteerd in het uiteinde van de kub die ook gebruikt wordt voor het legen van de kub/fuik.

Voor deze proef is daarnaast een uit PVC onderdelen bestaande korf gemaakt, voorzien van een aaskorf. Voor het aanbrengen van aas in de kubben zijn kleine netzakjes gebruikt die met spiering of zandspiering werden gevuld en in het achterlijf van de kub werden bevestigd.

De afstand tussen de bodem (de 'vloer') van de kub en de uitzwem opening van het buisje is erg klein (15 centimeter). Om die reden is een andere montage van een langere buis gemaakt waarbij de inzwem opening zich veel hoger, tegen het 'plafond' van de kub, bevindt. Deze oplossing voldoet echter niet aan de voorwaarden van de regeling voor het vissen met aalvistuigen in de gesloten tijd en is daarom niet getest.

Met toezicht op de uitvoering door vissers van deze regeling zijn BOA's belast. Een van de BOA's is een dag mee geweest om mee te kijken naar de uitvoering van de proef. Met hem zijn de alternatieven voor het monteren van de ontsnappingsbuis besproken.(zie foto). De PVC korf bleek niet onder de categorie aalvistuigen te vallen. Voor dat vangtuig gelden dus geen voorwaarden voor het laten ontsnappen van Aal.

4.2 Vanglocaties, inzet en registratie

- 1- Vrijheidsplaat onder Ameland, in een bijna droogvallende laagte, uitwaterend op het Molengat.
- 2- Brakzand, onder Schiermonnikoog, in een geul, uitwaterend op het Brakzandstergat, waar tijdens LW 0,5m tot 0,7 m water blijft staan.
- 3- Lauwersoog, direct westelijk van de spuisluisen, langs de zeedijk, op 0,5 m diepte bij LW.
- 4- Het Schild, bij Rottumerplaat, langs de rand van het Boschwad, op een diepte van 1,0 m bij LW.
- 5- Termunter wad, oostelijk van de havengeul van Termunterzijl, op een diepte van 1,0 m bij LW.

Op deze locaties is telkens met een combinatie van kubben en schietfuiken gevist. In totaal zijn 15 vangdagen gerealiseerd. Van de vangsten zijn lijsten bijgehouden. De proefneming in het Schild kon worden uitgevoerd als onderdeel van een onderzoek in opdracht van de Rijks Universiteit waarvoor een regeling was getroffen voor toegang tot dit gebied met een vissersvaartuig en het gebruik van kubben en schietfuiken die voor dit onderzoek nodig waren.

4.3 De resultaten

Onderstaande tabel geeft per vangdag de 24 uurs-vangsten in kilogram omgerekend naar aantal per kub en aantallen per fuik (een schietfuik stel is twee fuiken). Voor de kubben staat vermeld of er aas is gebruikt.

datum	Kg/kub	aas	Kg/fuik
21-8	0,08		1,4
30-9	0,02		2,8
31-9	0,06		2,3
31-9	0,14	aas	1,3
14-10	0,09		1,9
18-10	0,07	aas	2,1
18-10	0,04		
19-10	0,22	aas	2,6
19-10	0,36		
31-10	0,11	aas	1,8
31-10	0,09		
10-11			1,2
11-11			0,8
11-11	0		0,9
14-11			1,03
14-11	0		1,09
27-11	0		0,7

Het aantal cijfers is te klein om een statistisch verantwoorde analyse te maken, maar het beeld is dat de vangsten na oktober teruglopen. De vangsten van de kubben erg gering en de vergelijking tussen kub vangsten met en zonder aas levert een grillig beeld. De kans bestaat dat kubben zonder PVC buisjes iets meer garnalen vangen, maar vangsten uit kubben zonder buisjes die in dezelfde periode voor een onderzoek door de Rijks Universiteit Groningen werden gebruikt laten hetzelfde beeld zien.

In de periode van deze proef was de bijvangst van zeewier en kwallen gering. In andere jaren kan dat in augustus en september aanzienlijk zijn. Verwacht mag worden dat het sorterende effect van de fuiken dan minder is en ook meer kleine garnalen worden meegevangen.

De gemiddelde 24 uurs vangst per schietfuik is 1,5 kg. Zonder de vangsten van de koudere november maand mee te tellen is het gemiddelde 2,0 kg. Tijdens de proef in 2015 lagen de vangsten gemiddeld net boven de 3,0 kg per fuik. In de conclusies is ingegaan op de mogelijke oorzaken voor dit verschil. De grootste hoeveelheid garnaal werd gevangen tijdens deelname aan een visbemonstering in het kader van een wetenschappelijk onderzoek in het Schild nabij Rottumerplaat: 2,3 tot 2,8 kg per fuik. Dit kan aanleiding zijn voor de veronderstelling dat de fuiken beter vangen in een gebied waar geen andere garnalenvisserij door kotters plaats vindt. Het aantal waarnemingen en locaties was in deze praktijkproef natuurlijk te gering om daarover conclusies te trekken.

COLOFON

Programma naar een Rijke Waddenzee

Rijkskantoor Middelzeehuys
Zuidersingel 3 8911 AV Leeuwarden

Huis voor de Wadden
Ruiterskwartier 121A 8911 BS Leeuwarden

Postbus 20401, 2500 EK Den Haag

088 - 797 44 00
secretariaatprw@minezk.nl
www.rijkewaddenzee.nl
🐦 RijkeWaddenzee

Opdrachtgevers:

Ministerie van Landbouw, natuur en Voedselkwaliteit

Eindredactie:

Hanneke Punter

Opmaak:

Hanneke Punter

Fotografie:

Jaap Vegter, Hanneke Punter, Hendrik Oud

december 2020

PROGRAMMA **NAAR EEN
RIJKE WADDENZEE**

WWW.RIJKEWADDENZEE.NL

 [@RIJKEWADDENZEE](https://twitter.com/RIJKEWADDENZEE)

